

**Applied Economics Studies, Iran (AESI)**

P. ISSN:2322-2530 & E. ISSN: 2322-472X

Journal Homepage: <https://aes.basu.ac.ir/>Scientific Journal of Department of Economics, Faculty of Economic and Social
Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran.

Publisher: Bu-Ali Sina University. All rights reserved.

Copyright©2022, The Authors. This open-access article is published under the terms of
the Creative Commons. © The Author(s)

Estimation of Demand Function for Household Leisure Time in Urban Areas of Iran

Hamideh Torabi¹, **Mohammad Parsaiyan²**, **Mohammad Sadegh Alipour³**

Type of Article: Research

<https://dx.doi.org/10.22084/aes.2024.28459.3644>

Received: 2023.10.28; Revised: 2023.03.05; Accepted: 2023.03.10

Pp: 75-93

Abstract

Leisure time and ways of spending it are one of the important parts of human daily life, which today is faced with many economic, social and cultural issues and challenges. The way of spending this time in dealing with personal and household matters has been taken away and turned into a real-virtual industry subject to various requirements and factors. The purpose of this article is to estimate the leisure time demand function of households in urban areas of Iran and to examine the factors related to the characteristics of urban households, including age, literacy level, gender, marital status, and the amount of financial resources of the head of the household on the time spent in leisure. For this purpose, ordinary least squares method was used to check the relationship between variables and to enter virtual variables in the model, and the coefficients of the model were estimated based on the data of the statistical year 2018-2019. Based on the results of the model, urban households with male heads leave less opportunity for leisure time compared to urban households with female heads; On the other hand, urban households whose heads are married have a greater tendency to devote time to leisure activities. In addition, financial availability is an effective factor in allocating more time to leisure in urban households.

Keywords: Demand Function, Leisure Time, Ordinary Least Squares, Household Demographic Characteristics.

JEL Classification: C22, O40, C19.

1. Assistant Professor, Department of Accounting, National University of Skills (NUS), Tehran, Iran (Corresponding Author).

Email: htorabi@shariaty.ac.ir

2. Member of the Quran and Social Education Group at ACECR, Tehran, Iran.

3. Assistant Professor, Research Centre for Resource Management and knowledge-based Business Studies, Tehran, Iran.

Citations: Torabi, H., Parsaian, M. & Alipour, M., (2024). "Estimation of Demand Function for Household Leisure Time in Urban Areas of Iran". *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 13(51): 75-93. <https://dx.doi.org/10.22084/aes.2024.28459.3644>

Homepage of this Article: https://aes.basu.ac.ir/article_5505.html?lang=en

1. Introduction

Today, economics examines leisure time from two perspectives; some believe that leisure services should be provided by the government, referring to the role of the government in the welfare of the people and the responsibility of maximizing public benefits (Friedrichsen et al., 2019). Others define leisure as a part of business that focuses on entertainment, sports, tourism, and recreation, and are classified as private goods (Blomquist et al., 2011). However, identifying the factors affecting the amount of household leisure time is beneficial from both perspectives, and it leaves the government's hands open in policy making and planning, and it can also estimate the market's opportunity and elasticity for private sector investment.

In this article, after reviewing the literature on the subject, which includes experimental studies abroad and inside the country, the research method will be explained, the research model will be introduced, the methodology framework and empirical analyzes will be discussed, and the results of the research will be presented at the end.

2. Materials and Methods

Almost from the early 60s, the scope of this debate was opened in the economic literature. In the framework of Gray Baker's time allocation theory, people spend their time on work, education and study, doing work at home, creating health and leisure. Of course, this allocation of time depends on factors such as income, wealth, age, literacy, relative price of goods, etc. In this case, the utility function will be as follows:

$$U = U(C_1, \dots, C_n) \quad (1)$$

This function shows that when a person gains utility from the consumption of the combined goods C_i s, these goods are produced by a combination of market goods and the individual's time. Therefore, a part of C_i can be defined as follows:

$$C_{xi} = C_i(q_1, \dots, q_n, t_{ci}) \quad (2)$$

Here, q is the market good and t_{ci} is the time spent to produce the combined goods C_i with the help of q s. Of course, people's time is not only allocated for t_{ci} consumption, but part of their time is allocated to leisure time and a part is allocated to the production of mixed leisure goods. The leisure production function is similar to the production function of mixed consumer goods defined as follows:

$$C_{Li} = C_i(x_1, \dots, x_p, t_{Li}) \quad (3)$$

x in these goods and services is a market for leisure and t_{Li} is the time a person spends to enjoy leisure activities. In addition to the limitations of the two relationship production functions (2) and (3), maximizing the utility in the relationship, (1) requires the introduction of income and time constraints, which are presented as follows:

$$Y = W T_w + V = \sum_{i=1}^n p_i q_i + \sum_{j=1}^i r_j x_j \quad (4)$$

$$T = T_w + T_c + T_L \quad (5)$$

Here r is the price of leisure market goods and p is the price of consumer market goods. The maximization of utility according to constraints (2) to (5) shows that personal decision to allocate time to various uses such as generating income (T_w) to many other factors such as age, occupation, combined goods production technique in terms of concentration of market goods or time input It will depend. Therefore, the utility function will be as follows:

$$\text{Max } U = u(q_1, \dots, q_n, t_{ci}, x_1, \dots, x_p, t_{Li}) \quad (6)$$

$$\text{S.t. : } Y = \sum_{i=1}^n p_i q_i + \sum_{j=1}^i r_j x_j = W T_w + V \quad (7)$$

$$T = T_w + T_c + T_L \quad (8)$$

Which by inserting relation (5) in (4) we will have:

$$S.t : Y = W (T - T_c - T_L) + W \quad (9)$$

$$L = U (q_1, \dots, q_n, t_{ci}, x_1, \dots, x_p, t_{Li}) + \lambda [V + W T_w - Y] \quad (10)$$

$$L = U (q_1, \dots, q_n, t_{ci}, x_1, \dots, x_p, t_{Li}) - \lambda [Y - (V + W(T - T_c + T_L))] \quad (11)$$

In this way, by forming the Lagrange function and creating the initial conditions, the demand function for leisure is extracted; In order to maximize the utility function, the following model will be obtained by taking a derivative with respect to the time variables and with multiple placements:

$$\text{LnLeisuretime}(T_L) = \beta_0 + \beta_1 \text{LnAge} + \beta_2 \text{LnLiteracy} + \beta_3 \text{LnActivity-Job}$$

(12)

In order to calculate the elasticity of relation 15 and remove the units of the variables in it, the final model is considered as Ln. Also, in order to analyze the model according to gender, marital status (married or single), housing ownership (owner or non-owner) and having a private car by the head of the household, four virtual variables D_1 , D_2 , D_3 and D_4 have been considered; Therefore, the final model will be changed as follows:

$$\text{LnLeisuretime}(T_L) = \beta_0 + \beta_1 \text{LnAge} + \beta_2 \text{LnLiteracy} + \beta_3 \text{LnActivity-Job} + \beta_4 D_1 + \beta_5 D_2 + \beta_6 D_3 + \beta_7 D_4$$

3. Data

In order to estimate the regression coefficients in the above model, the statistical information related to the independent variables based on the available statistics obtained in the form no. 1 of the household questionnaire in the planning of statistics of time spent in urban areas and the statistical information related to the dependent variable based on the available statistics obtained in the form no. 2 of the questionnaire An individual (for people aged 15 years and older present in the household) was calculated by Iran Statistics Center in 2018-2019.

4. Discussion

In this research, the final secondary data of 1777 urban households of the time-spending statistics plan in the statistical year 2018-2019 of the Statistics Center were extracted and classified using Stata software, and the results were analyzed in SPSS software.

It is assumed that the variables have a normal distribution. Based on this, the regression coefficients of the model were estimated as follows:

$$\text{LnLeisuretime}(T_L) = 3.114 - 0.021 \text{LnAge} - 0.03 \text{LnLiteracy} - 0.436 \text{LnActivity-Job} - 0.094 D_1 + 0.248 D_2 + 0.18 D_3 + 0.166 D_4$$

In order to ensure the independence and non-collinearity of auxiliary variables of the model, the VIF (Tolerance) statistic was used and based on the results obtained in the range smaller than 10 (greater than 0.1), the lack of collinearity problem for the independent variables of the model was proved.

5. Conclusion

The obtained findings indicate that all the independent variables in the model have an effect on the hours spent for household leisure, and with the increase in age, educational qualification, activity level and the economic role of the head of the household, the hours of household leisure decrease. The results of the research also indicate that households

living in urban areas with male heads (married and unmarried) have less opportunity to spend leisure time compared to households living in urban areas with female heads; On the other hand, households living in urban areas whose heads are married have more tendency to spend time on leisure activities compared to households with single heads. On the other hand, having economic facilities such as housing and a personal car is an effective factor in allocating more time to leisure.

Acknowledgments

The authors appreciate and thank the valuable comments of the respected anonymous referees of the journal.

Observation Contribution

The authors declare that the first author contributed to the research framework and method, mathematical calculations, model estimation and experimental analysis, the second author contributed to the scientific literature and article management, and the third author contributed to the extraction and arrangement of primary data and also the research guidance.

Conflict of Interest

The authors, in compliance with publication ethics, declare the absence of conflict of interest.



فصلنامه علمی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران

شاپای چاپی: ۲۵۳۰-۲۳۲۲؛ شاپای الکترونیکی: ۴۷۲۸-۲۳۲۲

وبسایت نشریه: <https://aes.basu.ac.ir>

نشریه گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
 (CC) حق نشر متعلق به نویسنده(گان) است و نویسنده تحت مجوز Creative Commons Attribution License به مجله اجازه می‌دهد مقاله چاپ شده را در سامانه به اشتراک بگذارد، منوط بر این که حقوق مؤلف اثر حفظ و به انتشار اولیه مقاله در این مجله اشاره شود.



برآورد تابع تقاضای اوقات فراغت خانوار مناطق شهری ایران

حمیده ترابی^۱ ID، محمد پارسائیان^۲ ID، محمدصادق علیپور^۳ ID

نوع مقاله: پژوهشی

شناسه دیجیتال: <https://dx.doi.org/10.22084/aes.2024.28459.3644>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۶، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

صص: ۹۳-۷۵

چکیده

اوقات فراغت و شیوه‌های گذران آن، یکی از بخش‌های مهم زندگی روزمره بشر است که امروز با مسائل و چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متعددی مواجه شده است. نحوه گذران این اوقات در پرداختن به امور موردعلاقه فرد و خانوار منتزع شده و به صنعتی واقعی-مجازی تابع مقتضیات و عوامل متعددی تبدیل شده است. هدف این پژوهش برآورد تابع تقاضای اوقات فراغت خانوار مناطق شهری ایران و بررسی عوامل مرتبط با ویژگی‌های خانوار شهری شامل: سن، سطح سواد، جنسیت، وضعیت زناشویی و میزان تمکن مالی سرپرست خانوار بر زمان صرف شده در حوزه فراغت است؛ بدین منظور از روش حداقل مربعات معمولی برای بررسی ارتباط میان متغیرها و واردکردن متغیرهای مجازی در مدل استفاده شد و ضرایب مدل براساس داده‌های سال آماری ۹۹-۱۳۹۸ برآورد گردید. براساس نتایج مدل، خانوارهای شهری دارای سرپرستان مرد در قیاس با خانوارهای شهری با سرپرستان زنان، فرصت کمتری برای اوقات فراغت می‌گذارند؛ از سوی دیگر، خانوارهای شهری که سرپرست آن‌ها متأهل هستند، تمایل بیشتری به اختصاص زمان به فعالیت‌های فراغتی دارند. به علاوه تمکن مالی عاملی اثرگذار در تخصیص زمان بیشتر به فراغت خانوارهای شهری است.

کلیدواژگان: تابع تقاضا، اوقات فراغت، حداقل مربعات معمولی، ویژگی‌های دموگرافیک خانوار.

طبقه بندی JEL: C22, O40, C19.

۱. استادیار گروه حسابداری، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Email: htorabi@shariaty.ac.ir

۲. عضو گروه قرآن و تربیت اجتماعی جهاد دانشگاهی، تهران، ایران.

Email: mp.iqna@gmail.com

۳. استادیار مرکز پژوهشی مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور، تهران، ایران.

Email: msalipour@hotmail.com

ارجاع به مقاله: ترابی، حمیده؛ پارسائیان، محمد؛ و علیپور، محمدصادق، (۱۴۰۳). «برآورد تابع تقاضای اوقات فراغت خانوار مناطق شهری ایران».

مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۱۳(۵۱): ۷۵-۹۳. <https://dx.doi.org/10.22084/aes.2024.28459.3644>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://aes.basu.ac.ir/article_5505.html?lang=fa

۱. مقدمه

خانواده بهترین و امن ترین محیط اجتماعی برای سپری کردن اوقات فراغت است. نتایج برخی تحقیقات نیز نشان می دهد که بیشتر مردم جهان خانواده را مهم ترین محیط اجتماعی برای گذران ساعات فراغت می دانند (شاو،^۱ ۱۹۹۷)؛ اگرچه برتری های بسیاری در گذران اوقات فراغت با خانواده و در خانواده وجود دارد، ولی خانواده ها در هنگام گذراندن اوقات فراغت و شرکت جمعی در تفریحات با مشکلاتی روبه رو می شوند (اورتنسر و مانچینی^۲، ۱۹۹۱).

الگوی فراغتی خانوار بیان گر بخش مهمی از سبک زندگی افراد در جامعه است و افراد از ساعات غیرکاری به عنوان فرصتی برای بازیافت و تجدید قوای خود استفاده کند. هر اندازه تجدید قوای افراد مطلوب تر باشد، به همان اندازه انتظار می رود تعاملات خانوادگی و فعالیت های اقتصادی و اجتماعی خانوار بهبود یابد. در صورت کشف رابطه علت و معلولی میان میزان زمان صرف شده برای فراغت و عوامل مؤثر بر آن (مانند: گروه سنی، جنسیت و...) و با درک دقیق تر عوامل مؤثر بر انتخاب میان انواع فعالیت های گذران فراغت، می توان به مبانی دقیق تری برای طراحی سیاست های فرهنگی و اجتماعی دست یافت (سازمان ملی جوانان^۳، ۱۳۸۱).

علم اقتصاد، امروزه از دو منظر به بررسی اوقات فراغت می پردازد؛ برخی با اشاره به نقش دولت در رفاه مردم و مسئولیت حداکثرسازی منافع عمومی بر این باور هستند که خدمات اوقات فراغت باید از سوی دولت ارائه شود (فریدریچسن و همکاران^۴، ۲۰۱۹). برخی دیگر، اوقات فراغت را به عنوان بخشی از کسب و کار تعریف می کنند که بر سرگرمی، ورزش، گردشگری و تفریح تمرکز دارد و در دسته کالاهای خصوصی قرار می گیرند (بلومکوئیست و همکاران^۵، ۲۰۱۱). با این حال شناسایی عوامل مؤثر بر میزان اوقات فراغت خانوار از هر دو منظر امری پرفایده است و هم دست دولت را در سیاست گذاری و برنامه ریزی باز می گذارد و هم می تواند فرصت و کشش بازار را برای سرمایه گذاری بخش خصوصی برآورد نماید.

در این پژوهش، پس از بررسی ادبیات موضوع که مشتمل بر مطالعات تجربی در خارج و داخل کشور است، به تبیین روش پژوهش، معرفی مدل پژوهش، چارچوب متدولوژی و تحلیل های تجربی پرداخته می شود و در انتها نتایج حاصل از تحقیق ارائه خواهد شد.

۲. پیشینه پژوهش

سابقه گردآوری داده های گذران وقت به سال ۱۹۲۰م. برمی گردد و از آن زمان تاکنون مختصات و ابزار گردآوری و تحلیل داده ها همواره تکامل داشته است. ابتدا گزارش اهم این مطالعات در جهان ارائه می گردد و سپس به پیشینه تحقیقات در داخل کشور اشاره خواهد شد.

¹ Shaw (1997)

² Orthner and Mancini (1991)

³ National Youth Organization (1381)

⁴ Friedrichsen et al. (2019)

⁵ Blomquist et al. (2011)

«گری بکر»^۱ (۱۹۶۵) در چارچوب نظریه تخصیص زمان خود این چنین بیان می کند که بخش قابل توجهی از زمان و درآمد انسان صرف کسب مطلوبیت از فعالیت های گوناگونی از جمله فراغت می شود. در همین راستا، ساعات باقی مانده از کار تنها برای اوقات فراغت طبقه بندی نمی شود؛ بدین معنا که وقت خود را صرف کار، آموزش و تحصیل، انجام کار در منزل، ایجاد بهداشت و فراغت می کنند.

در مطالعه ای که «روبن گرونا»^۲ (۱۹۷۷) انجام داده تخصیص زمان خانواده بین سه فعالیت کار در بازار، کار در خانه و اوقات فراغت بر روی داده های امریکا را به تفکیک اثر درآمدی و اثر قیمتی مشخص ساخته است. متغیرهای وابسته تحقیق او شامل زمان صرف شده در بازار کار، کارهای خانگی و زمان فراغت زنان است، ضمن این که متغیرهای مستقل تحقیق وی سن، تحصیلات و تجربه بازار کار، تحصیلات و دستمزد شوهر، درآمدهای غیرکاری خانواده، تعداد فرزندان زیر ۱۸ سال، تعداد فرزندان در سنین مدرسه، تعداد اتاق در منزل و دستمزد تخمین زده است. نتایج تحقیق برای زنان شاغل بیان گر آن است که دستمزد زن و تجربه کاری بر روی میزان کار خانگی اثر منفی و اوقات فراغت دارای اثرگذاری مثبت بر میزان زمان اختصاص یافته برای کار بازاری است.

«جان تراب»^۳ (۲۰۰۴) در کتاب خود با عنوان *اقتصاد تفریح، فراغت و گردشگری*، ضمن معرفی عوامل کلیدی مؤثر بر تقاضا در حوزه تفریحات و صنایع این نکته را مدنظر قرار می دهد که برای فهم بهتر میزان و نحوه مصرف در خانوارها باید عوامل تعیین کننده آن مورد توجه قرار گیرد؛ او معتقد است از میان عوامل کلیدی اقتصاد (کلان)، نرخ بهره، تورم، نرخ ارز و مالیات غیرمستقیم بر هزینه های خدمات و محصولات اوقات فراغت مؤثر هستند.

«بارانو»^۴ و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله خود با عنوان «زیرساخت اوقات فراغت فرهنگی در جامعه مصرفی از دیدگاه دانشجویی: چشم اندازها و مشکلات ترویج»، ویژگی های زیرساخت های اوقات فراغت فرهنگی و نقش آن در بازنمایی دانش آموزان را مورد بررسی قرار داده اند؛ نتایج دریافتی از این مقاله حاکی از آن است که اوقات فراغت اغلب به منزله پرکردن مصرف زمان غیرکاری مورد توجه قرار می گیرد. هم چنین مشخص گردید که از دیدگاه دانش آموزان، معلم نقش مهمی در صنعت اوقات فراغت به عنوان راهنمای دنیای سرگرمی ها ایفا می کند.

«برینسی» و «کاراکوس»^۵ (۲۰۲۲) در مقاله ای تحت عنوان «تفریح حلال»، ضمن بررسی روند تاریخی مفهوم اوقات فراغت به تبیین مفهوم تفریح حلال پرداخته اند؛ یافته های حاصل شده در این مقاله دلالت بر آن دارد که افراد می توانند در زمان های باقی مانده در طول روز فارغ از تعهدات بیرونی و با رعایت ارزش های جامعه متعلق به آن، آزادانه، بدون انگیزه سود، به صورت فردی یا گروهی، فعال، منفعل یا نیمه فعال در راستای تجدید روحیه و افزایش قوای جسمی خود مشارکت نمایند.

سابقه دقیق انجام تخصصی مطالعات گذران وقت نخستین بار در ایران به سال ۱۳۸۳ توسط پژوهشکده آمار برمی گردد و تا پیش از آن اطلاعات آمارهای گذران وقت بر پایه نیاز دستگاه های اجرایی جمع آوری می شده است.

¹ Gary Becker (1965)

² Reuben Gronau (1977)

³ John Tribe (2004)

⁴ Baranov (2021)

⁵ Birinci and Karakus (2022)

«شجاعی»^۱ (۱۳۸۸) در مطالعه خود به بررسی تقاضای برنامه تلویزیونی و عوامل مؤثر بر آن از طریق پرسشنامه به برآورد ویژگی‌های تقاضا برای برنامه‌های تلویزیونی با توجه به مشخصات درآمد، ثروت و ارزش اوقات فراغت پرداخته و ۲۷ متغیر را بررسی کرده است. «مرادی»^۲ (۱۳۹۱) در پایان‌نامه خود به بررسی عوامل مؤثر بر گذران اوقات فراغت در ایران پرداخته است. در همین راستا، او از داده‌های طرح آمارگیری گذران وقت نقاط شهری کشور سال ۱۳۸۸-۱۳۸۷ استفاده کرده است. نتایج مدل رگرسیونی وی حاکی از آن است که به صورت کلی فراغت مردان بیشتر از زنان است. به علاوه این که او نتیجه گرفته است که با افزایش سطح تحصیلات، میزان زمان تخصیصی برای فراغت افزایش می‌یابد. «سرمدی» و «محمدی»^۳ (۱۳۹۷) در کتاب خود با عنوان *صنعت اوقات فراغت و راه‌های غنی‌سازی آن* به ارائه تعریف دقیق از اوقات فراغت و کارکردهای آن پرداخته است، ولی به حوزه اقتصاد فراغت ورودی نداشته است.

«اکبرپور» و «همکاران»^۴ (۱۴۰۱) در مقاله خود با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر بهبود اوقات فراغت ورزشی با تأکید بر الگوی ایرانی اسلامی با روش آماری تحلیل عاملی اکتشافی می‌پردازد. نویسندگان در این مطالعه عوامل اثرگذار بر بهبود اوقات فراغت ورزشی را در چهار دسته عوامل فنی، اجتماعی، روانی-جسمی و انسان‌شناختی طبقه‌بندی کردند.

در این بخش، تلاش شد تا اهم تحقیقات انجام‌شده در عرصه خارجی و داخلی مورد اشاره قرار گیرد؛ بررسی پیشینه پژوهش‌های داخلی نشان از آن دارد که این مطالعات بیشتر از حیث مقولات فرهنگی و اجتماعی به اوقات فراغت پرداخته‌اند و کمتر از روش‌های اقتصادسنجی، به‌ویژه با هدف برآورد تابع تقاضای اوقات فراغت استفاده شده است. جوامع آماری عمده تحقیقات نیز محدود به یک گروه خاص بوده و از این حیث به تعمیم‌پذیری نتایج آسیب رسانده است. با وجود توسعه ادبیات علمی اوقات فراغت در مطالعات خارجی، تحلیل الگوی اوقات فراغت و تابع تقاضای آن در کشور باید با بررسی داده‌های معتبر داخلی و برپایه واقعیت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ایران باشد؛ بنابراین خروجی تحقیقات خارجی به دلیل تمایز در جامعه آماری متفاوت از الگو و مدل تقاضای کشور است.

۳. چارچوب و روش پژوهش

مجموع درآمد و زمان به‌عنوان منابع در اختیار فرد، صرف کسب مطلوبیت برای او می‌شود. از سوی دیگر، بخش قابل‌توجهی از منابع جامعه برای تهیه کالاها و خدماتی صرف می‌شود که امکان بهره بردن از اوقات فراغت را فراهم می‌کند. در الگوی رفتاری و تقاضای نیروی کار بحث می‌شود که افراد وقت خود را می‌توانند به کار یا به اوقات فراغت تخصیص دهند. اقتصاددانان، این الگوی مصرف را به صورت مدل ذیل بیان می‌کنند:

$$\text{Max } U = U(Y, T_L) \quad (1)$$

¹ Shojaei (1388)

² Moradi (1391)

³ Sarmadi & Mohammadi (1397)

⁴ Akbarpour et al. (1401)

$$S.t: W T_L + V \quad (2)$$

$$T = T_W + T_L \quad (3)$$

در این الگو Y درآمد، T_L اوقات فراغت، W دستمزد، T_W ساعات کار، T کل ساعات در اختیار و V درآمد غیرکاری است. تابع مطلوبیت در این مدل با لحاظکردن محدودیت درآمد و زمان قابل تخصیص به حداکثر می‌رسد. با این بهینه‌سازی، نحوه تخصیص زمان مصرف‌کننده به کار و فراغت با وابستگی به درآمد مشخص می‌شود؛ هرچند ورود درآمد به مدل تصمیم‌گیری مصرف‌کننده، در مدل‌های اقتصاد خرد ابتکاری در تبیین بهتر تابع عرضه نیروی کار است، اما همچنان با مدلی که تخصیص زمان را توضیح می‌دهد فاصله بسیاری دارد.

تقریباً از اوایل دهه ۶۰م. دامنه این بحث در ادبیات اقتصاد گشوده شد. در چارچوب نظریه تخصیص زمان گری بکر، افراد وقت خود را صرف کار، آموزش و تحصیل، انجام کار در منزل، ایجاد بهداشت و فراغت می‌کنند. این تخصیص زمان، البته به عواملی چون: درآمد، ثروت، سن، سواد، قیمت نسبی کالاها و غیره بستگی دارد. در این حالت تابع مطلوبیت به صورت زیر خواهد بود:

$$U = U(C_1, \dots, C_n) \quad (4)$$

این تابع نشان می‌دهد هنگامی فرد از مصرف کالاهای ترکیبی C_i مطلوبیت کسب می‌کند که این کالاها ترکیبی از کالاهای بازاری و زمان فرد، تولید شوند. از همین روی قسمتی از C_i را می‌توان به صورت زیر تعریف نمود:

$$C_{xi} = C_i(q_1, \dots, q_n, t_{ci}) \quad (5)$$

در اینجا q کالای بازاری و t_{ci} زمانی است که با کمک q ها صرف تولید کالاهای ترکیبی C_i می‌شود؛ البته وقت افراد فقط برای مصرف t_{ci} تخصیص نمی‌یابد، بلکه بخشی از وقت خود را به اوقات فراغت و بخشی صرف تولید کالاهای ترکیبی فراغتی تخصیص می‌دهد. تابع تولید اوقات فراغت مشابه تابع تولید کالاهای ترکیبی مصرفی به صورت زیر تعریف می‌شود:

$$C_{Li} = C_i(x_1, \dots, x_p, t_{Li}) \quad (6)$$

x ها در این کالاها و خدمات بازاری برای فراغت و t_{Li} اوقاتی است که شخص برای بهره‌مندی از فعالیت‌های فراغتی صرف می‌کند. علاوه بر محدودیت‌های دو تابع تولید روابط (۵) و (۶) به حداکثر رسانیدن مطلوبیت در رابطه (۴) نیازمند معرفی قیده‌های درآمد و زمان است که به صورت زیر مطرح می‌شوند:

$$Y = W T_W + V = \sum_{i=1}^n p_i q_i + \sum_{j=1}^l r_j x_j \quad (7)$$

$$T = T_W + T_C + T_L \quad (8)$$

در اینجا r قیمت کالاهای بازاری فراغتی و p قیمت کالاهای بازاری مصرفی است. حداکثرسازی مطلوبیت با توجه به محدودیت‌های (۵) تا (۸) نشان می‌دهد تصمیم‌گیری شخصی برای تخصیص زمان به مصارف مختلف مانند ایجاد درآمد (T_W) به عوامل متعدد دیگری چون: سن، شغل، تکنیک تولید کالاهای ترکیبی از جهت تمرکز کالاهای بازاری یا نهادن زمان بستگی پیدا خواهد کرد؛ بنابراین تابع مطلوبیت به صورت زیر خواهد بود:

$$\text{Max } U = u(q_1, \dots, q_n, t_{ci}, x_1, \dots, x_p, t_{Li}) \quad (9)$$

$$S.t : Y = \sum_{i=1}^n p_i q_i + \sum_{j=1}^i r_j x_j = W T_w + V \quad (10)$$

$$T = T_w + T_c + T_L \quad (11)$$

که با جای گذاری رابطه (۸) در (۷) خواهیم داشت:

$$S.t : Y = W (T - T_c - T_L) + W \quad (12)$$

$$L = U (q_1, \dots, q_n, t_{ci}, x_1, \dots, x_p, t_{Li}) + \lambda [V + W T_w - Y] \quad (13)$$

$$L = U (q_1, \dots, q_n, t_{ci}, x_1, \dots, x_p, t_{Li}) - \lambda [Y - (V + W(T - T_c + T_L))] \quad (14)$$

بدین ترتیب با تشکیل تابع لاگرانژ و ایجاد شرایط اولیه، تابع تقاضا برای فراغت استخراج می شود؛ برای حداکثرسازی تابع مطلوبیت، نسبت به متغیرهای زمان مشتق گرفته و ضمن جای گذاری های متعدد مدل زیر حاصل خواهد شد:

$$\text{LnLeisuretime}(T_L) = \beta_0 + \beta_1 \text{LnAge} + \beta_2 \text{LnLiteracy} + \beta_3 \text{LnActivity-Job} \quad (15)$$

که مدل رگرسیونی است و به روش حداقل مربعات معمولی^۱ (OLS) برآورد می گردد؛ خاطر نشان می سازد به منظور محاسبه کشش های رابطه ۱۵ و حذف واحدهای متغیرهای موجود در آن، مدل نهایی به صورت Ln در نظر گرفته می شود. هم چنین به منظور تحلیل مدل به تفکیک جنسیت، وضعیت زناشویی (تأهل یا مجرد)، نحوه تصرف مسکن (مالک یا غیرمالک) و برخورداری از خودروی شخصی از سوی سرپرست خانوار چهار متغیر مجازی D_1 ، D_2 ، D_3 و D_4 در نظر گرفته شده است؛ بنابراین، مدل نهایی به صورت زیر تغییر خواهد یافت:

$$\text{LnLeisuretime}(T_L) = \beta_0 + \beta_1 \text{LnAge} + \beta_2 \text{LnLiteracy} + \beta_3 \text{LnActivity-Job} + \beta_4 D_1 + \beta_5 D_2 + \beta_6 D_3 + \beta_7 D_4 \quad (16)$$

در جدول زیر حالت های مختلف متغیرهای مجازی مستقل مدل به تفکیک بیان شده است.

جدول ۱: حالت های مختلف متغیرهای مجازی مستقل مدل

Tab. 1: Different modes of virtual variables of the model

وضعیت	مقدار	متغیر مجازی مستقل
مرد سرپرست خانوار	۱	D_1
زن سرپرست خانوار	۰	
سرپرست خانوار متأهل	۱	D_2
سرپرست خانوار مجرد	۰	
سرپرست خانوار مالک مسکن	۱	D_3
سرپرست خانوار غیر مالک مسکن	۰	
سرپرست خانوار دارای خودرو	۱	D_4
سرپرست خانوار فاقد خودرو	۰	

¹ Ordinary Least Squares

به منظور برآورد ضرایب رگرسیونی در مدل فوق، اطلاعات آماری مربوط به متغیرهای مستقل براساس آمارهای موجود اخذ شده در فرم شماره ۱ پرسشنامه خانوار در طرح آمارگیری گذران وقت در مناطق شهری و اطلاعات آماری مربوط به متغیر وابسته براساس آمارهای موجود اخذ شده در فرم شماره ۲ پرسشنامه فردی (برای افراد ۱۵ ساله و بیشتر حاضر خانوار) مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۸-۹۹ محاسبه شده است. خاطرنشان می‌سازد متغیر وابسته، میزان زمان اختصاص یافته به اوقات فراغت توسط خانوار مناطق شهری است. از آنجاکه در طبقه‌بندی‌های بین‌المللی تمامی فعالیت‌های فرد در شبانه‌روز در یکی از ۹ گروه فعالیت اصلی اختصاص می‌یابد، در این پژوهش برخی فعالیت‌ها که در گروه هفتم با عنوان «معاشرت، ارتباط، مشارکت اجتماعی و آداب‌ورسوم دینی» و گروه هشتم با نام «فرهنگ، فراغت، رسانه‌های گروهی، تمرین‌های ورزشی» طبقه‌بندی شده در زمره امور فراغتی محاسبه شده است.

۴. تحلیل‌های تجربی

در این تحقیق داده‌های ثانویه نهایی مشتمل بر ۱۷۷۷ خانوار شهری طرح آمارگیری گذران وقت در سال آماری ۱۳۹۸-۹۹ مرکز آمار با استفاده از نرم‌افزار Stata استخراج و طبقه‌بندی شدند و نتایج در نرم‌افزار SPSS مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. فرض می‌شود که متغیرها توزیع نرمال دارند؛ بر این اساس، ضرایب رگرسیونی مدل به صورت زیر برآورد شد:

$$\text{LnLeisuretime}(T_L) = 3.114 - 0.21 \text{ LnAge} - 0.3 \text{ LnLiteracy} - 0.436 \text{ LnActivity-Job} - 0.94 D_1 + 0.248 D_2 + 0.18 D_3 + 0.166 D_4 \quad R^2 = 0.124 \quad (18)$$

به جهت اطمینان از استقلال و عدم هم‌خطی متغیرهای کمکی مدل از آماره VIF (حد)^۱ استفاده شد و براساس نتایج حاصل شده در دامنه کوچک‌تر از ۱۰ (بزرگ‌تر از ۰.۱)، نبود مشکل هم‌خطی برای متغیرهای مستقل مدل ثابت گردید. نتایج به دست آمده مربوط به تحلیل مدل در جدول زیر به نمایش درآمده است.

جدول ۲: نتایج تحلیل مدل در سطح معناداری ۰.۰۵

Tab. 2: The results of model analysis at a significance level of 0.05

متغیرها	ضرایب استاندارد نشده	آماره t	آماره VIF	حد	احتمال
میزان ساعت فراغت	۳.۱۱۴	۱۸.۵۲۷	-	-	۰.۰۰۰
سن	-۰.۰۲۱	-۰.۴۹۲	۱.۳۰۵	۰.۷۶۶	۰.۰۰۰
مدرک تحصیلی	-۰.۰۳	-۱.۲۲۴	۱.۲۵۲	۰.۷۹۹	۰.۰۰۰
وضع فعالیت - شغلی	-۰.۴۳۶	-۱۱.۹۷۹	۱.۱۹۵	۰.۸۳۷	۰.۰۰۰
جنسیت	-۰.۰۹۴	-۳.۰۵۹	۱.۰۴۲	۰.۹۶	۰.۰۰۰
وضع زناشویی	۰.۲۴۸	۷.۲۴۳	۱.۱۸۳	۰.۸۴۵	۰.۰۰۰

^۱ TOLERANCE

متغیرها	ضرایب استاندارد نشده	آماره t	آماره VIF	حد	احتمال
نحوه تصرف مسکن خانوار	۰.۱۸	۵.۱۸۴	۱.۰۵۱	۰.۹۵۲	۰.۰۰۰
برخورداری از خودروی شخصی	۰.۱۶۶	۵.۰۷۴	۱.۱۶۶	۰.۸۵۸	۰.۰۰۰

نتایج الگوی فوق حاکی از آن است که کلیه متغیرهای در نظر گرفته شده دارای اثر معنادار بر ساعت صرف شده برای فراغت توسط خانوار ساکن در مناطق شهری هستند؛ ضرایب رگرسیونی به دست آمده در مدل مذکور دلالت بر آن دارد که میان سن سرپرستان خانوار ساکن در مناطق شهری و زمانی که خانوار به اوقات فراغت اختصاص می دهد، ارتباط معنادار معکوسی وجود دارد؛ به عبارت دیگر، به ازای یک درصد افزایش در سن سرپرستان خانوار ساکن در مناطق شهری، میزان زمان اختصاص یافته خانوار در طول شبانه روز به اوقات فراغت، ۰.۰۲۱٪ کاهش می یابد. در خصوص مدرک تحصیلی نیز با افزایش مدرک تحصیلی سرپرست خانوار، میزان زمانی که خانوار ساکن در مناطق شهری صرف اوقات فراغت می کنند، کاهش می یابد؛ همچنین میان وضع فعالیت-شغلی سرپرستان خانوار ساکن در مناطق شهری و زمان صرف شده خانوار برای اوقات فراغت، ارتباط معنادار منفی (معکوس) وجود دارد؛ به عبارت دیگر، به ازای یک درصد افزایش در وضعیت فعالیت-شغلی سرپرستان خانواری که در مناطق شهری ساکن هستند، زمان صرف شده خانوار برای اوقات فراغت به میزان ۰.۴۳۶٪ کاهش می یابد؛ به عبارت دیگر، با افزایش نقش و کنشگری اقتصادی سرپرستان خانوار ساکن در مناطق شهری، خانوار در مجموع ترجیح می دهند زمان کمتری را صرف فراغت نمایند. به منظور مقایسه میزان زمان اختصاص یافته برای اوقات فراغت خانوار به تفکیک حالت های مختلف سفر و یک چهار متغیر مجازی مستقل تعریف شده در مدل که به ترتیب جنسیت، وضعیت زناشویی، نحوه تصرف مسکن و برخورداری از خودروی شخصی (۱۶ حالت مختلف) توسط سرپرست خانوار هستند، به صورت زیر عمل می شود.

جدول ۳: حالت های مختلف مقادیر متغیرهای مجازی مستقل مدل

Tab. 3: Different modes of values of independent virtual variables

متغیر	حالت های متصور															
	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
D _۱	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۰
D _۲	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰
D _۳	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰
D _۴	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰

حالت اول: اگر چهار متغیر مجازی D_1, D_2, D_3 و D_4 با یکدیگر مساوی و برابر صفر باشند؛ الگوی تخصیص زمان اوقات فراغت برای خانواری که سرپرست آن‌ها، زن مجرد و فاقد مسکن و خودرو را نشان می‌دهد، یعنی مدل شماره ۱۷ به صورت زیر خواهد بود:

$$\text{LnLeisuretime}(T_L) = 3.114 - 0.021 \text{LnAge} - 0.03 \text{LnLiteracy} - 0.436 \text{LnActivity-Job} \quad (19)$$

حالت دوم: چنانچه D_1 مقدار ۱ بگیرد و سایر متغیرهای مجازی D_2, D_3 و D_4 صفر باشد، آنگاه β برابر ۳.۰۲ خواهد بود. چنانچه ملاحظه می‌شود با کاهش مقدار β نسبت به مدل پیشین نشان می‌دهد که خانوارها با سرپرستی مردان مجرد فاقد مسکن و خودرو در قیاس با خانوارهای مشابه با سرپرستی زنان مجرد (با $\beta = 3.114$)، زمان کمتری به اوقات فراغت اختصاص می‌دهند؛ یعنی جنسیت، عاملی اثرگذار در تخصیص زمان فراغت این خانوارهاست.

حالت سوم: اگر D_2 برابر ۱ و D_1, D_3 و D_4 صفر باشند، آنگاه الگوی اختصاص زمان خانوارها با سرپرست زن متأهل فاقد مسکن و خودرو دارای β مساوی ۳.۳۶۲ است؛ که بیانگر آن است که خانوارها با سرپرست زن متأهل فاقد مسکن و خودروی شخصی در قیاس با خانوارهای مشابه با سرپرست زن مجرد (با $\beta = 3.114$)، زمان بیشتری به فعالیت‌های فراغتی اختصاص می‌دهند؛ یعنی تأهل عاملی اثرگذار بر افزایش میزان اوقات فراغت این خانوارهاست.

حالت چهارم: اگر D_3 برابر ۱ و سایر متغیرهای مجازی ۰ باشند، الگوی تخصیص زمان فراغت خانوار با سرپرست زن مجرد دارای عرض از مبدأ ۳.۲۹۴ خواهد بود. این امر نشان‌دهنده آن است که ساعات اوقات فراغت خانوارها با سرپرست زن مجرد مالک مسکن بیش از اوقات فراغت خانوارهای مشابه فاقد مسکن است؛ یعنی مالکیت مسکن زمان تخصیصی این خانوارها به اوقات فراغت را افزایش می‌دهد.

حالت پنجم: اگر D_4 برابر ۱ و سایر متغیرها برابر صفر باشند، آنگاه $\beta = 3.28$ ؛ که بیانگر آن است که خانوارها با سرپرست زن مجرد که خودروی شخصی دارند، در مقایسه با خانوارهای مشابه بدون خودروی شخصی (با $\beta = 3.114$)، زمان خود را بیشتر صرف فعالیت‌های فراغتی می‌نمایند؛ بنابراین برخورداری از خودروی شخصی برای خانوارها با سرپرستی زن مجرد موجب افزایش اوقات فراغت آنان می‌شود.

حالت ششم: چنانچه D_1 و D_2 مقدار ۱ و D_3 و D_4 صفر بگیرند، در این صورت β برابر ۳.۲۶۸ است. این مسأله حاکی از آن است که خانوارها با سرپرستی مرد متأهل فاقد مسکن و خودروی شخصی در مقایسه با خانوارهای مشابه که سرپرست آن‌ها مردان مجرد فاقد مسکن و خودرو است (با $\beta = 3.02$)، زمان بیشتری به اوقات فراغت اختصاص می‌دهند؛ به بیان دیگر، تأهل عاملی اثرگذار بر افزایش میزان اوقات فراغت این خانوارهاست.

حالت هفتم: اگر D_1 و D_2 مقدار ۱ و D_3 و D_4 مقدار ۰ بگیرند، در این صورت β مساوی ۳.۲ خواهد بود. در این حالت، خانوارها با سرپرستان مرد مجرد که مالک مسکن هستند، به نسبت خانوارها با سرپرستان مرد مجرد فاقد مسکن و خودروی شخصی (با $\beta = ۳.۰۲$) زمان بیشتری صرف اوقات فراغت می‌کنند؛ این بدان معناست که مالکیت مسکن عاملی اثرگذار در افزایش اوقات فراغت این خانوارهاست.

حالت هشتم: در صورتی که D_1 و D_4 برابر ۱ و D_2 و D_3 مساوی صفر باشند، مدل برآوردشده برای خانوارها با سرپرستان مرد مجرد دارای خودروی شخصی دارای β با مقدار ۳.۱۸۶ می‌باشد؛ بر این اساس خانوارها با سرپرستان مرد مجرد برخوردار از خودروی شخصی نسبت به خانوارهای مشابه با سرپرست زن مجرد (با $\beta = ۳.۲۸$)، زمان کمتری را صرف اوقات فراغت می‌کنند. در این مدل، جنسیت عاملی اثرگذار در تخصیص زمان به فراغت است.

حالت نهم: چنانچه D_2 و D_3 برابر ۱ و D_1 و D_4 برابر صفر باشد، در این صورت β برابر ۳.۵۴۲ خواهد بود که بیانگر آن است خانوارها با سرپرست زن متأهل مالک مسکن در قیاس با خانوارهای مشابه که سرپرست آن‌ها، زنان مجرد است ($\beta = ۳.۲۹۴$)، زمان بیشتری را برای اوقات فراغت صرف می‌کنند؛ یعنی مالکیت مسکن در افزایش اوقات فراغت این خانوارها اثرگذار است.

حالت دهم: اگر D_2 و D_3 برابر ۱ و D_1 و D_4 برابر ۰ باشد، الگوی تخصیص زمان فراغت خانوارهای شهری دارای β با مقدار ۳.۵۲۸ است؛ بر این اساس خانوارها با سرپرست زن متأهل دارای خودروی شخصی در قیاس با خانوارهای مشابه با سرپرستی زنان مجرد (با $\beta = ۳.۲۸$)، زمان بیشتری به اوقات فراغت تخصیص می‌دهند. در اینجا نیز تأهل عاملی اثرگذار بر افزایش میزان اوقات فراغت این خانوارهاست.

حالت یازدهم: چنانچه D_2 و D_3 برابر ۱ و D_1 و D_4 صفر باشد، مدل برآوردشده دارای $\beta = ۳.۴۶$ خواهد بود؛ که بیانگر آن است که خانوارها با سرپرست زن مجرد دارای مسکن و خودرو نسبت به خانوارهای مشابه که سرپرست آن‌ها، زنان مجرد فاقد این امکانات هستند (با $\beta = ۳.۱۱۴$)، اهمیت بیشتری به فعالیت‌های فراغتی می‌دهند؛ به عبارت دیگر، امکاناتی چون مسکن و خودروی شخصی برای این خانوارها موجب افزایش زمان اوقات فراغت می‌شود.

حالت دوازدهم: در صورتی که D_1 ، D_2 و D_3 برابر ۱ و تنها D_4 صفر باشد، الگوی تخصیص زمان فراغت برای خانوارها با سرپرست مرد متأهل مالک مسکن دارای β برابر با ۳.۴۴۸ است؛ بر همین اساس خانوارها با سرپرستی مردان متأهل مالک مسکن در قیاس با خانوارهای مشابه (مالک مسکن و فاقد خودرو) با سرپرستی زنان متأهل (با $\beta = ۳.۵۴۲$)، کمتر اوقات خود را به فعالیت‌های فراغتی اختصاص می‌دهند. در این مدل جنسیت، عاملی اثرگذار در تخصیص زمان به فراغت است.

حالت سیزدهم: اگر D_1, D_2 و D_4 برابر با ۱ باشند و D_3 صفر باشد، آنگاه $\beta = 3.434$ ؛ یعنی خانوارها با سرپرستی مردان متأهل برخوردار از خودرو نسبت به خانوارهای مشابه (بدون مسکن و دارای خودرو) با سرپرستی مردان مجرد (با $\beta = 3.186$)، زمان بیشتری صرف اوقات فراغت می‌کنند. در اینجا نیز تأهل عاملی اثرگذار بر افزایش میزان اوقات فراغت این خانوارهاست.

حالت چهاردهم: چنانچه D_1, D_2, D_3 و D_4 برابر با ۱ و D_5 برابر صفر باشد، الگوی تخصیص زمان فراغت خانوار شهری دارای β برابر ۳.۳۶۶ است؛ این مسأله حاکی از آن است که خانوارها با سرپرستی مردان مجرد مالک مسکن و خودروی شخصی در قیاس با خانوارهای مشابه با سرپرستی زنان مجرد (با $\beta = 3.46$)، زمان کمتری صرف اوقات فراغت می‌کنند؛ به تعبیر دیگر، سرپرستی زنان موجب افزایش توجه به امور فراغتی در این خانوارها شده است.

حالت پانزدهم: در صورتی که D_1, D_2, D_3 و D_4 برابر ۱ و D_5 برابر صفر باشد، آنگاه $\beta = 3.708$ ؛ که دلالت بر آن دارد که خانوارها با سرپرستی زنان متأهل بهره‌مند از دارایی‌های اقتصادی (ملک و خودرو) نسبت به خانوارهایی که سرپرست آنها، زنان متأهل فاقد ملک و مسکن هستند (با $\beta = 3.362$)، بیشتر به فعالیت‌های فراغتی توجه می‌کنند؛ هم‌چنین خانوارها با سرپرستی زنان متأهل دارای مسکن و خودرو در قیاس با خانوارهایی که سرپرست آنها، زنان مجرد با همین امکانات هستند (با $\beta = 3.46$)، فرصت بیشتری به اوقات فراغتی اختصاص می‌دهند. این مسأله نشان می‌دهد که تأهل و برخورداری مسکن و خودرو عواملی اثرگذار در افزایش اوقات فراغت این خانوارها به‌شمار می‌رود.

حالت شانزدهم: چنانچه هر چهار متغیر مجازی D_1, D_2, D_3 و D_4 با یکدیگر مساوی و برابر با ۱ باشند، الگوی تخصیص زمان اوقات فراغت برای مردان متأهل دارای ملک و خودرو دارای β با مقدار ۳.۶۱۴ خواهد بود؛ یعنی خانوارها با سرپرستان مرد متأهل دارای امکانات اقتصادی (ملک و خودروی شخصی) در قیاس با خانوارهای با سرپرستی مردان متأهل، فاقد این امکانات (با $\beta = 3.268$)، زمان بیشتری صرف اوقات فراغت می‌نمایند؛ یعنی هر قدر امکانات اقتصادی این خانوارها افزایش یابد آن‌ها زمان خود را بیشتر به فراغت اختصاص می‌دهند. خانوارها با سرپرستی مردان متأهل و دارای امکانات نسبت به خانوارها با سرپرستی مردان مجرد دارای این امکانات (زمانی که $\beta = 3.366$ است)، فرصت بیشتری برای گذران اوقات خود برای فراغت دارند؛ این بدین معناست که تأهل در افزایش اختصاص زمان فراغت برای این خانوارها اثرگذار است. از سوی دیگر، خانوارها با سرپرستی مردان متأهل دارای مسکن و خودرو در قیاس با خانوارها با سرپرستی زنان متأهل و دارای این امکانات (با $\beta = 3.708$)، فرصت کمتری برای تخصیص زمان خود به فعالیت‌های فراغتی دارند؛ یعنی سرپرستی زنان موجب افزایش توجه به امور فراغتی در این خانوارها شده است.

با توجه به مقایسه ۱۶ مدل بالا می‌توان این چنین عنوان نمود که خانوارهای ساکن در نقاط شهری که سرپرست آن‌ها مردان فاقد همسر، مسکن و خودروی شخصی هستند (زمانی که $\beta = 3.02$ است) دارای کمترین و

خانوارهایی که سرپرستان آنها زنان متأهل بهره‌مند از دارایی‌هایی اقتصادی (ملک و خودرو) هستند (زمانی که $\beta = ۳.۷۰۸$ است) دارای بیشترین فرصت برای تخصیص زمان خود به فعالیت‌های فراغتی هستند.

۵. نتیجه‌گیری

در این پژوهش تابع تقاضای اوقات فراغت خانوار مناطق شهری ایران براساس تابع تولید و تخصیص زمان خانوار «گری بکر» و بر پایه آخرین داده‌های طرح آمارگیری گذران وقت در مناطق شهری در سال آماری ۹۹-۱۳۹۸ برآورد گردید. یافته‌های به‌دست‌آمده حاکی از آن است که تمام متغیرهای مستقل موجود در مدل بر ساعت صرف‌شده برای فراغت خانوار اثرگذار هستند و با افزایش سن، مدرک تحصیلی، سطح کنشگری و نقش اقتصادی سرپرست خانوار، ساعات اوقات فراغت خانوار کاهش می‌یابد. نتایج تحقیق هم‌چنین دلالت بر آن دارد که خانوارهای ساکن در مناطق شهری دارای سرپرستان مرد (متأهل و مجرد) در قیاس با خانوارهای ساکن در مناطق شهری با سرپرستان زن فرصت کمتری برای پرداختن به فراغت دارند؛ از سوی دیگر، خانوارهای ساکن مناطق شهری که سرپرست آنها متأهل هستند در مقایسه با خانوارهای دارای سرپرست مجرد تمایل بیشتری به اختصاص زمان به فعالیت‌های فراغت داشته‌اند. از سوی دیگر، برخورداری از امکانات اقتصادی هم‌چون مسکن و خودروی شخصی، عاملی اثرگذار در تخصیص بیشتر زمان خانوارها به فراغت است. نظر به اهمیت اوقات فراغت براساس نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌شود که اوقات فراغت بیش از پیش موردتوجه برنامه‌خانواده‌ها قرار گرفته و از برنامه‌زمانی روزانه ایشان به مثابه نیرویی مهم در ایجاد انگیزه، افزایش توان و ایجاد انرژی مضاعف و موفقیت‌های روزافزون فعالیت‌های دیگر خانوار حذف نشود؛ ضمن این‌که دستگاه‌های متولی امر این‌زمینه به هر طریق ممکن، به این مسئله توجه داشته باشند و براساس نتایج تحقیق از آنجا که با افزایش سن، مدرک تحصیلی، سطح کنشگری و نقش اقتصادی سرپرست خانوار، ساعات صرف‌شده برای اوقات فراغت خانوار کاهش می‌یابد، توجه به مسئله اوقات فراغت و برنامه‌ریزی‌های مناسب در این‌زمینه در خانوارهای دارای افراد در بازه سنی پایین‌تر مستلزم توجه بیشتری را می‌طلبد. به‌علاوه از آنجا که براساس نتایج تحقیق، تأهل عاملی اثرگذار بر تخصیص زمان بیشتر به فعالیت‌های فراغتی توسط خانوار بوده است توجه بیش‌ازپیش، از سوی تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان به زمینه‌سازی و سوق بیشتر جوانان به امر ازدواج، بسترساز التزامی جدی به مسئله اوقات فراغت و بالتبع کاهش بیکاری و فساد خواهد بود؛ هم‌چنین موارد زیر به‌عنوان پیشنهادهای اجرایی برای پژوهش‌های آتی بیان می‌شود.

- انجام طرح گذران اوقات فراغت برای مناطق روستایی؛
- برآورد تابع تقاضای اوقات فراغت خانوار مناطق روستایی و در سطح ملی؛
- تحلیل داده‌های طرح گذران اوقات فراغت در سایر طبقات سنی هم‌چون بازنشستگان.

سپاسگزاری

نویسندگان از نظرات ارزشمند داوران محترم ناشناس نشریه تقدیر و تشکر می‌نمایند.

درصد مشارکت نویسندگان

نویسندگان اعلام می‌دارند که نویسنده اول در بیان چارچوب و روش پژوهش، محاسبات ریاضی، تخمین مدل و تحلیل‌های تجربی، نویسنده دوم در ادبیات علمی و مدیریت مقاله و نویسنده سوم در عملیات استخراج و تنظیم داده‌های اولیه و نیز هدایت پژوهش نقش داشته‌اند.

تضاد تعارض و منافع

نویسندگان ضمن رعایت اخلاق نشر، نویسندگان نبود تضاد منافع را اعلام می‌دارند.

کتابنامه

- ازکیا، مصطفی، (۱۳۸۲). روش‌های کاربردی تحقیق. تهران: کیهان.
- اکبرپور و همکاران، (۱۴۰۱). «بررسی عوامل مؤثر بر بهبود اوقات فراغت ورزشی با تأکید بر الگوی ایرانی اسلامی». *مطالعات روان‌شناسی ورزشی*، ۱۱ (۴۲): ۱-۲۲.
<https://doi.org/10.22089/spsyj.2020.9441.2041>
- سازمان ملی جوانان، (۱۳۸۱). *بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان*. تهران: مؤسسه فرهنگی اهل قلم.
- سرمردی، محمدرضا؛ و محمدی، عباس، (۱۳۹۷). *صنعت اوقات فراغت و راه‌های غنی‌سازی آن*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- شجاعی، اسماعیل، (۱۳۸۸). «بررسی عوامل مؤثر بر تقاضای کالاهای فرهنگی و هنری مطالعه موردی برنامه‌های تلویزیونی». *همایش ملی مدیریت و اقتصاد رسانه*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند.
- مرادی، نرگس، (۱۳۹۱). «بررسی عوامل مؤثر بر گذران اوقات فراغت در ایران». پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه علامه طباطبایی (ره)، (منتشر نشده).
- مرکز آمار ایران، (۱۳۸۶). *طبقه‌بندی فعالیت‌ها برای آمارهای گذران وقت در ایران براساس ICATUS*.
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۸-۹۹). *نتایج سالانه طرح آمارگیری گذران وقت نقاط شهری کشور*.
- مرکز آمار ایران، (۱۴۰۰). *طرح آمارگیری گذران وقت در مناطق شهری*، فرم ۱ و ۲ پرسشنامه خانوار.
- Akbarpoor, H., Jamshidain, L., Torkfar, A. & Amirhoosini, S. A., (2023). "Investigating the effective factors on improving sports leisure time with an emphasis on the Islamic Iranian model". *Sports Psychology Studies*, 11 (42): Pp 1-22.
<https://doi.org/10.22089/spsyj.2020.9441.2041> (In Persian)

- Azkia, M., (2004). *Applied research methods*. Tehran: Keyhan (In Persian).
- Baranov, V., Allagulov, A., Kuznetsov, V., Khlusyanov, O., Yudina, A., Valeev, A. & Valeyeva, G., (2021). "Infrastructure of Cultural Leisure in Consumer Society in Student View: Prospects and Problems of Promotion". *Special Number: Educational practices and teacher training*, 9 (1): e1223. <https://doi.org/10.20511/pyr2021.v9nSPE1.1223>
- Becker, G. S., (1965). *A Theory of the Allocation of time*. Part II Demand for Leisure–Time Versus work: Extensions and applications of neoclassical economics.
- Blomquist S., Christiansen, V. & Micheletto, L., (2011). "Public provision of private goods, self-selection and income tax avoidance". *Working Paper Series Center for Fiscal Studies*: 6, Uppsala University, Department of Economics.
- Birinci M. & Karakus Y., (2022). "The concept of halal recreation". *Journal of multidisciplinary academic tourism*. 7 (2): 95-102. DOI: <https://doi.org/10.31822/jomat.2022-7-2-95>
- Friedrichsen, J., König, T. & Lausen, T., (2019). "Social Status Concerns and the Political Economy of Publicly Provided Private Goods (October)". *DIW Berlin Discussion Paper No. 1824*.
- Moradi, N., (2013). "Investigating factors affecting leisure time in Iran". Master thesis, Economics Faculty. Allameh Tabatabaiee University, Tehran (In Persian).
- National Youth Organization, (2003). *Investigating the Leisure time of youth*. Tehran, Ahl Qalam Cultural Institute (In Persian).
- Orthner, D. K. & Mancini, J. A., (1991). "Benefits of leisure for family bonding". In: B. L. Driver, P. J. Brown, and G. L. Peterson (Eds.), *Benefits of Leisure* (pp. 289-301). State College, PA: Venture Publishing Inc.
- Owen, J., (1964). *The Supply of Labor and the Demand for Recreation*. Columbia University.
- Reuben G., (1977). *Leisure, home production and work – the theory of the allocation of time revisited*. *Journal of Political Economy*. Vol. 85, No. 6 (Dec., 1977), pp. 1099-1123. <https://www.jstor.org/stable/1837419>
- Sarmadi, M. R. & Mohammadi, A., (2019). *Leisure industry and ways to enrich it*. Tehran: Payam Nour University Pub (In Persian).
- Shaw, S. M., (1997). "Controversies and contradictions in family leisure: An analysis of convicting paradigms". *Journal of Leisure Research*, 29 (1): 98-112.
- Shojaei, E., (2010). "Investigating factors affecting the demand for cultural and artistic goods, a case study of television programs". National Conference on Media Management and Economics. Damavand Branch, Azad University (In Persian).

- Statistical Center of Iran, (2008). *International Classification of Activities for Time Use Statistics (ICATUS)* (In Persian)

- Statistical Center of Iran, (2020-2021). *The annual results of the time-spending statistics project in urban areas of the country* (In Persian).

- Statistical Center of Iran, (2022). *Plan for statistics of time spent in urban areas*. Form 1, 2 Household questionnaire (In Persian).

Tribe, J. (3rd Ed). (2004). *The Economics of Recreation, Leisure and Tourism*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780080455211>.